

TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ: ENTEGRASYONU ZORA SOKAN SAİKLAR

Hüsamettin İNAÇ¹

ÖZET

Suriyeli mülteciler üzerinden Alman Şansölyesi Merkel ile yeniden başlayan müzakerelerin AB-Türkiye ilişkilerine yeni bir ivme kazandırıp kazandıramayacağı sorusu Türk kamuoyunun gündemine taşınmıştır. Bu bağlamda müzakerelerin yeniden başlaması, üç yeni faslın açılmasının deklare edilmesi ve Ortadoğu konusunda işbirliği arayışlarına girilmesi ilişkilerin yeni bir faza taşınması umudunu artırmış durumdadır. Bu makale, entegrasyon sürecinin niçin tıkandığını sosyo-politik ve kültürel boyutlarıyla analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müzakere süreci, Suriyeli mülteciler, entegrasyon, kimlik, Müzakere Çerçeve Belgesi

TURKEY-EU RELATIONS: THE REASONS WHETTERING THE INTEGRATION PROCESS

ABSTRACT

Turkish public opinion is curious about the momentum of the futuristic development of the EU-Turkey relations over the recent talks between Merkel and Erdogan on the Syrian immigrants. In this context, some developments such as the resumption of the negotiations, the declaration of that three chapters will be open to negotiate and searching of the joint attitude over the Middle Eastern question increased the expectancy of normalizing the relations. This article attempts to analyze the main structure and institutional problems which delay the integration process within the socio-political and cultural perspectives.

Keywords: Negotiation process, Syrian immigrants, integration, identity, Negotiation Framework Document

---

¹ Prof. Dr. Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

1. GİRİŞ

Türkiye-AB ilişkilerinin önemli bir tarihi dönüm noktası olarak müzakerelerin başladığı 2005 yılından itibaren, söz konusu ilişkiler daha yavaş bir ivmeyle ilerlemektedir. Aslında bu durum kısmen eşyanın tabiatına uygun ve anlaşılabilir bir durumdur. Zira AB Komisyonu'nun Katılım Ortaklığı Belgesini (KOB) hazırlaması ve buna mukabil Türk Parlamentosu'nun Ulusal Program'la (UP) hangi yapısal reform ve düzenlemeyi hangi vadede ve ne tür yöntemler izleyerek yapacağını tespit ettiği andan itibaren bu ilişkiler artık daha teknik bir alanda ilerlemektedir. Bu süreçte çeşitli teknik problemlerin ortaya çıkması ve fasılların açılıp kapanmasındaki gecikmeler kamuoyunu olumsuz etkilemektedir. Bu durum konumuz olan Türk tarafında Avrupa yorgunluğu (*fatigue of Europe*), AB düzeyinde ise genişleme yorgunluğu (*fatigue of enlargement*) olarak algılanabilir. Nitekim müzakerelerin başladığı tarihte Türkiye toplumunun üyelik sürecine destek % 75 ve muhalefet % 25 oranında iken bu oran bugün tam tersine dönmüştür. Bu kısmen anlaşılabilir. Ancak anlaşılamayacak ve izahı yapılamayacak olan olgu ise, Türkiye ile aynı anda müzakerelere başlayan Hırvatistan'ın Haziran 2013'te tüm fasılları tamamlayarak AB'nin 28. üyesi olabilmesidir.

Şimdi Türkiye'nin AB'ye entegrasyon sürecini yavaşlatan bu üç faktörü detaylı bir biçimde analiz edilmesi çalışmanın bütünlüğü açısından önem arz etmektedir:

1.1. Türkiye'nin büyüklüğü argümanı

Türkiye'nin AB ile müzakere sürecini sekteye uğratan en önemli amillerin başında, AB'ye 'hazmetme kapasitesi' kavramını icat ettirecek kadar etkileyen Türkiye'nin büyüklüğü algısı gelmektedir. Türkiye'nin 79 milyonu bulan nüfusu ve üzerine oturduğu geniş coğrafya AB açısından başlıca üç önemli tedirginliğe sebep olmaktadır. Bunlardan birincisi; nüfus oranının Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi ve AB Komisyonu gibi kurumlarda temsiliyeti belirlemesi dikkate alındığında Türkiye'nin Almanya ile Fransa arasında yer alması ve ileride bu açıdan AB'nin liderliği konumuna oturabileceği endişesi söz konusudur. Her ne kadar Anayasa yerine geçen ve 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması, nüfus-temsiliyet parametrelerini siyasi ağırlıkla dengelemeye çalışmış olsa da, sözünü ettiğimiz ihtimal bile Avrupa otorite ve kamuoyunu korkutmaya yetmektedir. Burada Avrupa'nın tarihten gelen kültür-bağımlı (*culture-bound*) yaklaşımın da tesirleri büyüktür (Berting 2010: 27). Geçmişte Avrupa'nın üçte ikisinde hâkim olan ve annelerin 'Türkler geliyor' ninnileriyle çocuklarını uyuttuğu emperyal bir yapının, tekrar şahlanarak Avrupa'ya hâkim olması ciddi bir psikolojik kalkan haline dönüşebilmektedir. Öte yandan Türkiye'nin demografyasıyla ilgili ikinci önemli sıkıntı, Türk ekonomisinin siyasi istikrarsızlığa bağlı kırılabilirliği, hacminin darlığı, tasarruf miktarının

küçüklüğü, cari açığı ve tüm bunların sonucu olarak tezahür eden ve yüzde sekiz ile on arasında değişen işsizlik oranıdır.

Ancak Türkiye'nin adaylık sürecinden ve öncesinden beri gündemden düşürülmeyen ve bir ezber haline dönüşen bu eleştiriler, günümüzde artık özgül ağırlığını önemli ölçüde kaybetmiş durumdadır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanımızın da ifade ettiği üzere Türkiye, tam üye olarak AB'ye yük olmaya değil, gerçekten de yük almaya gelecektir. Haddi zatında, AB'nin yapısal uyum fonlarından bölgeler arası eşitsizliği azaltma ve ekonomik kalkınma amacıyla verdiği yardım miktarları önemsenmeyecek kadar azalmıştır. Nitekim Türkiye, AB'yle arasında oluşan ekonomi ve demokrasi makasını hızla kapatma yönünde önemli adımlar atmıştır ve atmaktadır.

Şöyle ki; Türkiye son yıllarda ortalama büyüme hızını yüzde yedinin üstüne çekebilmiştir. Siyasi istikrarını önemli ölçüde sağlamıştır. AB entegrasyon sürecinde sekiz önemli demokrasi paketini parlamentosundan geçirmeyi başarmış ve bu sayede pek çok vesayet merkezini geriletmiştir. Netice olarak Türkiye demokratik anlamda sivilleşmeyi ve normalleşmeyi önemli oranda sağlamış görünmektedir. Bu bakımdan 2010 Eylül'ünde yapılan ve askeri darbeleri yargılama iradesini yansıtan referandum ve 2013 başında yol almaya başlayan Çözüm Süreci, demokratik kurumsallaşmanın yerleşmesini sağlamasının yanı sıra ekonominin muhkem kılınmasına da hizmet etmiştir. Türkiye'nin nüfusuyla ilgili üçüncü önemli tereddüt ise, bu nüfusun eğitim kalitesi ve Avrupa uygarlığına uygunluğu problemidir. Etkili konumlarda bulunan pek çok Avrupalıdan Türkiye'nin yeterince modern olmadığı noktasında yöneltilen eleştiriler, herkes tarafından bilinen bir gerçektir.

Bu algının oluşmasındaki en önemli parametre, kuşkusuz Avrupa'da toplam nüfusu beş milyonu aşan Türk diasporasıdır (Çakır 2015: 71). Bugünlerde ellinci yılın kutlandığı Avrupalı Türklerin bu imajı oluşturmalarının pek çok sosyal, ekonomik ve kültürel nedeni mevcuttur. Bunların başında, Türkiye'den ilk defa çalışmak amacıyla yurtdışına giden Türklerin eğitim seviyelerinin yetersizliğidir. Zira ilk giden kafilelere bakıldığında, bu insanların büyük çoğunluğunun Türkiye'de kendi hayatlarını idame ettirecek ve topluma pozitif katkı sağlayacak kadar bilgi, birikim ve vasfa sahip olmadıkları görülmektedir. Ne var ki, belirli bir miktar ekonomik birikim elde ederek kendi ülkelerine geri dönmeyi ve kendi ülkelerine yatırım yapmayı düşünen birinci kuşak yerini, en fazla ömürlerinin sonuna kadar Avrupa'da yaşamayı planlayan ikinci kuşağa bırakmış, ancak şu an Avrupa'da yaşayan üçüncü kuşak çalıştıkları ülkeleri ana vatanları olarak görme aşamasına gelmiştir.

Öyle ki, bu insanların büyük çoğunluğu zamanla bu ülkelerin ekonomilerine emekleriyle ciddi katkı sağlamışlar, vatandaşlık statüsü elde

ederek ülkenin geleceğine yön veren seçmenler haline dönüşmüşler ve daha da önemlisi işçi olmaktan çıkarak yabancılara da istihdam imkânları yaratan işverenler olabilmeyi başarmışlardır. Ancak Avrupa ülkeleri, Avrupa'da yaşayan Türk azınlıklarının bu pozitif evrimine cevap verebilecek politikaları zamanında oluşturamamış, misafir olarak görülen bu insanların, siyasi yapıyla ve toplumun baskın kültürüyle etkin ve etkili bir iletişim mekanizması geliştirebilmesine fırsat yaratamamışlardır. Bu insanların bu topraklarda kalıcı olduklarının anlaşılmasından itibaren ortaya konulan adaptasyon ve entegrasyon politikaları, çoğu zaman dışlayıcı birer asimilasyon araçlarına dönüşmüştür. Bunun arkasından en önemli neden, aslında Avrupa'nın çokkültürlüğe yabancı olmasıdır (İnaç 2010: 126-127). Zira Avrupa kıtası, ancak Türklerin göçü sayesinde tarihinde ilk defa çokkültürlükle karşılaşmış ve ortaya çıkan farklı kolektif kimlik talepleri karşısında ne yapacağını ve nasıl bir yöntem izleyeceğini tespit edememiştir. Elbette bu şaşkınlık ve beceriksizlik, tarihlerinin önemli bir kısmını farklı kültürlerle yan yana, iç içe ve bir arada yaşamayı başarabilmiş Türkler tarafından anlaşılabilir değildir. Nitekim ezanın, minarenin, başörtüsünün ve İslam medeniyetini temsil eden pek çok değer ve sembolün çokça tartışılarak bazı bölgelerde yasaklanmasının ve İslam'ın terörle anılır hale gelmesinin, bu iki kültür arasında onulması çok zor yaralar açtığı aşikârdır.

Sonuç itibarıyla Avrupa kamuoyu, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusu gündeme geldiğinde, kendiliğinden yakın zamanda yaşanan bu kabil entegrasyon ve adaptasyon sorunlarından hareketle bir genelleme yaparak olumsuz bir sonuca ulaşmaktadır. Hele hele - yanlış bir bilgi olarak - üyelikle birlikte hemen kazanılacak bir serbest dolaşım imkânıyla nerdeyse tüm Türklerin Avrupa'yı istila edeceği fikri, ekonomik krizin pençesinden henüz kurtulamamış olan Avrupalıların uykularını kaçırmaktadır.

1.2. Önyargılar ve Çifte Standart: Müzakere Çerçeve Belgesi

Türkiye'nin AB yolculuğunu yavaşlatan bir diğer unsur ise, Türkiye hakkında Birliğin benimsediği Müzakere Çerçeve Belgesi'nin bünyesinde taşıdığı çifte standartlardır. Müzakerelerin resmen başlamasının kararlaştırıldığı 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelerin usul ve esaslarını belirleyen Müzakere Çerçeve Belgesi'nin kabul edilmesini müteakiben ilk tarama toplantısı Ekim 2005'te 'Bilim ve Araştırma' faslı için yapılmış ve bu fasıl Ekim 2006'da Hükümetlerarası Konferans'ta geçici olarak kapatılmıştır (İnaç 2006: 14). O tarihten günümüze kadar toplam 14 fasıl açılmış ama sadece yukarıda sözü edilen fasılın dışında hiçbir kapanmamıştır. Ne var ki, bu fasılların kapatılmamasında problem Türkiye'den kaynaklanmamaktadır. AB Komisyonu'nun daha önce hiçbir müzakereci ülkeye uygulanmayan bir yöntem kullanarak, fasılların kapatılması kararını üye ülkelerin oybirliğiyle alması koşulu uygulamaktadır. Bunun ötesinde açılacak fasılların teknik açılış

kriterleri belirtilmemiş, tarama sonuçları raporlanmamış ve Komisyon tarafından fasılların işleyişine dair bir geri dönüş işlemi gerçekleştirilmemiştir.

İşin daha vahim tarafı, sekiz fasıl, Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin Aralık 2006'da aldığı 'ek protokolün tam olarak uygulanması' şartına bağlı olarak, "Eğitim ve Kültür" ve "Ekonomik ve Parasal Politika" fasılları, herhangi bir teknik açılış kriteri bulunmamasına, Türkiye tarafından müzakere pozisyon belgesi sunulmasına ve teknik olarak açılmaya hazır olmalarına rağmen, bazı üye ülkeler tarafından AB Mevzuatı ile ilgili olmayan nedenlerle bloke edilmektedir. Önümüzdeki dönemde teknik açılış kriterleri yerine getirilebildiği takdirde açılması mümkün olan 3 fasıl bulunmaktadır. Bunlar "Rekabet Politikası", "Kamu Alımları", "Sosyal Politika ve İstihdam" fasıllarıdır (Çakır 2015: 99-100). Fasıllarla ilgili genel görünümü ortaya koymak adına detaylı bir şekilde hazırlanmış olan "katılım müzakerelerinde mevcut durum" belgesi ele alındığında; 8 fasılın Konsey tarafından, 4 fasılın Fransa tarafından (yeni iktidara gelen Hollande bu fasılların açılması yönündeki engelleri tedricen kaldıracağını Türkiye ziyaretinde taahhüt etmiştir) ve 5 fasılın ise Güney Kıbrıs tarafından bloke edildiği görülmektedir.

Sözü geçen belgenin ruhunu okuduğunuzda, bu blokajların gerekçesi olarak, teknik sorunlardan ziyade siyasi sebeplerin referans alındığı kolayca görülmektedir (Çakır, 156 Ibid). Özellikle Fransa kendi iç kamuoyunu tatmin ve teskin amacıyla Türkiye'ye cephe almıştır. Yakın zaman önce Sarkozy bu husumeti ve muhalefeti çok açık bir biçimde dile getirerek, Türkiye'nin bu süreçte varabileceği nihai noktanın 'imtiyazlı ortaklık' olabileceğini, bu nedenle tam üyeliği içeren fasılların kesinlikle müzakere edilemeyeceğini beyan etmiştir. Sarkozy ve Merkel'in oluşturduğu ve kendisini 'AB'nin doğal lideri' olarak gören eksen, AB mevzuatında ve müktesebatında yer almayan 'imtiyazlı ortaklık', 'açık uçlu müzakere' ve 'hazmetme kapasitesi' gibi kavramlar icat etmiştir. Bu eksenin içini doldurduğu kadarıyla 'imtiyazlı ortaklık' (privileged partnership) kavramı tam üyeliğe en yakın siyasi, sosyal ve ekonomik işbirliğini içermekte ama aday ülkeyi karar alma mekanizmalarının dışında tutarak hiçbir AB kurumunda temsil hakkı tanımamaktadır. Hazmetme kapasitesi (absorption capacity) kavramı ise, bir ülkenin AB'nin gelecek perspektifi içerisinde ileriye dönük mali ve siyasi kaynaklarının genişleme politikalarına çizdiği sınır ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

'Açık uçlu müzakere' (*open-ended negotiation*) kavramı ise, tamamen Türkiye'nin üyelik sürecine özgü olarak geliştirilmiş bir kavram olarak henüz AB'nin Türkiye'yi kendi içine alma ve bünyesine entegre etme bağlamında yaşadığı tereddüdü ortaya koyan bir nosyondur. Şöyle ki, müzakereler, tabiatı gereği zaten açık uçludur. Bugünden yarın hakkında genel önermeler ve nihai sonuçlar vaat etmezler. Ancak Türkiye söz konusu olduğunda bunun açıkça ifade edilmesi ve hazmetme kapasitesi ve açık-

uçluluk kavramlarının birlikte ve vurgulu bir biçimde kullanılması, Türkiye'nin üyelik adına tüm sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmesi ve şart koşulan kriterler çerçevesinde gerekli reform hamlelerini mükemmelen ifa etmesi durumunda bile, AB'nin bu üyeliğe hazır olamayabileceği ve Türkiye'yle paralel adımlar atamayabileceği imasını içerisinde barındırmaktadır. Nitekim bu imalar daha sonra somut adımlara dönüştürülmüştür. Türkiye'nin tüm fasılları kapatmasının ve üyelik adına tüm süreçleri tamamlamasının akabinde üye ülkelerin kendi ulusal parlamentolarından bu kararı geçirmelerinden (*ratification*) önce, kendi toplumlarında Türkiye'nin üyeliğini halka soran referandumlar yapma imkânını vermiş ve Fransa bu varyasyonu, kendi Anayasası'nın bir parçası haline dönüştürecek kadar ileri gitmiştir.

Bunun anlamı şudur: Türkiye'nin üye olabilmek için yapması gereken en önemli şey, Avrupa kamuoyunun takdirini kazanmak ve Türkiye hakkında ilişkilerin tarihsel gelişim seyrinde edinilmiş hali hazır olumsuz imaj, algı ve kalıp önyargıları (stereotypes) karşılıklı olarak gidermektir (İnaç ve Ünal 2014: 221-222). Bu konu diğer tüm fasıllardan daha da önemli hale gelmiştir. Zira Türkiye kendi kültürel farklılığını, medeniyetinden doğan kimlik oryantasyonunu kendini bir uygarlık projesi olarak sunan AB'nin evrensel norm, standart ve değerleriyle ne ölçüde muvafık olduğunu ortaya koyamadığı takdirde üyelik süreci zora girer ve algı ve iletişim problemlerine dair yanlış yönetişimin tutsağı haline dönüşme tehdidinden kendini kurtaramaz (İnaç 2007: 14). Bu tehdidi bertaraf etmek uğruna yapılması gerekenler şu başlıklar altında kategorize edilebilir: İsaetli, özenli ve tutarlı bir kimlik politikasını devreye sokmak, bu gayeye matuf karşılıklı kültür analizlerine ve imaj yönetimine yönelik akademik ve entelektüel çabaları pratiğe aktarmak ve öncelikle Avrupa'da yaşayan Türklerle Avrupa'nın imaj oluşturuçu merkezleri arasında sağlıklı bir iletişim stratejisi geliştirmek ve bu sayede bu süreçte ortaya çıkması muhtemel yanlış anlamaları ortadan kaldırmak.

Unutulmamalıdır ki, insan hakları, demokrasi, azınlık haklarının korunması, hukukun üstünlüğü, çok kültürlülük, kültürel çoğulculuk gibi AB değerleri hep kimlikler üzerinden kurgulanmakta ve günümüz modern dış politikası da kimliklerle birlikte inşa edilmektedir.

1.3. Siyasi Angajman Olarak Kıbrıs Sorunu

Türkiye'nin AB'ye entegrasyon sürecini yavaşlatan en önemli üçüncü saik, Kıbrıs sorunudur. 1950'lerin ortasından itibaren Türkiye'nin en önemli dış siyasi gündem maddesi olarak önem kazanan Kıbrıs meselesi, öncelikle BM platformunda müzakere edilmiş, henüz Avrupa'nın ilgi alanına girmemiştir. 1960 yılında iki toplumlu iki bölge Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş, 1964 yılındaki Kanlı Noel olaylarıyla birlikte bu devlet yapısı Rum kesimi tarafından ihlal edilmiş, Rumların tetikledikleri tedhiş ve terör olayları

neticesinde Türkiye 1974 yılında Ada'ya askeri müdahalede bulunmuştur. Ne var ki, Ada'ya barış getirme iddiası taşıyan ve garantör ülkelerden birisi olarak Türkiye'nin gerçekleştirdiği bu müdahalenin meşruiyeti ya uluslararası camiaya tam anlatılamamış, ya da bu müdahalenin dönemin Türk hükümetleri tarafından hukuki bir sonuca bağlanmamasının da tesiriyle uluslararası aktörler tarafından Türkiye'ye karşı bir istismar aracı olarak kullanılmıştır. 1975 yılında geçici bir devlet olarak Kıbrıs Türk Federe Devleti ve daha sonra 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) kurulmuştur. Bununla birlikte, 1978'de Yunanistan AET'ye adaylık başvurusunda bulunmuş, buna mukabil bir AB heyeti tarafından dönemin Türk hükümetine adaylık başvurusunda bulunması teklifi yapılmış, ancak Topluluğun 'ortak', Türkiye'nin ise 'Pazar' olacağı bir Birlikte Türkiye'nin bulunmayacağı cevabını almıştı.

1980 askeri darbesi Kıbrıs konusunda en büyük yıkımın yaşanmasına yol açmış, Rogers Planı'yla Yunanistan hiçbir taviz vermeden Türk vetosunu kaldırmayı başararak NATO'ya üye olmuştur. Öte yandan, Türkiye'nin adaylık başvurusunda bulunmaması ve darbeden dolayı AB ile ilişkilerini beş yıllığına durdurmak zorunda kalmasından dolayı, Türkiye eliyle Yunanistan'ın AB'ye üyelik yolu sonuna kadar açılmış oldu. Nitekim 1982 yılında AB'ye tam üye olan Yunanistan, Kıbrıs konusunu hızla BM zemininden çıkartarak elinin güçlü olduğu AB platformuna taşımaya çalışmıştır. Aslında bu tercihin arka planında, Kıbrıs sorununu Türkiye-Yunanistan arasındaki bir ihtilaf olmaktan çıkartıp uluslararası bir problem alanı haline dönüştürmek ve böylece uluslararası desteği arkasına alan Yunanistan lehine azami faydayı garantilemektir. Bu niyetin son derece rasyonel olduğu, Türkiye'nin resmen aday ilan edildiği Aralık 1999 Helsinki Anlaşmasıyla ortaya çıktı.

Zira bu metinde, - daha önce 1995 Gümrük Birliği Anlaşmasından daha da güçlü bir vurguyla - Türkiye'nin AB'ye adaylık/üyelik süreciyle Kıbrıs sorunu arasında doğrudan bir ilişki kurulduğu gözlemlendi (İnaç 2009: 11). 2004 yılı çözümsüzlük ve statükonun korunması yönünde oluşturulmuş zımnî ittifak, yerini Türkiye'nin çözüm arayışlarına bıraktı. Zira Yunanistan'dan sonra Güney Kıbrıs da AB'ye tam üye olmaya hazırlanıyordu. BM'nin inisiyatifi ve Genel Sekreteri'nin adıyla ortaya atılan Annan Planı, Nisan 2004'te, şimdiye kadar geliştirilmiş en makul çözüm önerisi olarak her iki toplumda referanduma sunuldu. Türk kesimi % 75 gibi büyük bir oranla Planı kabul ederken, Rum tarafı ise benzer bir oranla Plana 'hayır' dedi.

Burada açıkça belirtmek gerekmektedir ki, Rumların Planı reddetmesinin en büyük nedeni, AB'nin uyguladığı yanlış stratejiydi. Zira her halükarda üyeliği garantilenmiş olan Rumlarla, hala aday konumunda olan ve henüz müzakerelere bile başlamamış Türkiye ve Türk kesiminin Birlik nezdindeki ağırlığı ve çözüm motivasyonu eşit değildi. Planı kabul etmesi

durumunda Türk tarafına; Ada'nın izolasyondan kurtarılacağı, Ercan Havalimanı'nın uluslararası uçuşlara açılacağı, Doğrudan Ticaret Tüzüğü ile dış dünyayla ihracat ve ithalat bağlarının kurulacağı ve 259 milyon Avro yardım yapılacağı sözü verildi. Ne yazık ki Kıbrıslı Türkler, 'evet' oyu kullanmalarına rağmen AB tarafından cezalandırılmaktan kurtulamadılar: Rumlar - Planı kabul etmemelerine ve sınırları konusunda ihtilaf olan bir ülkeyi tam üye yapmamayı amir AB müktesebatına rağmen - teamüller ihlal edilerek, tüm adayı temsilen diğer dokuz ülkeyle aynı genişleme dalgası içerisinde AB'ye tam üye ilan edildiler. Bununla birlikte, çözüm konusunda olumlu inisiyatif kullanan ve bir uygarlık projesi olarak AB'ye inanan Türk kesimine verilen sözlerin hiçbirisi yerine getirilmedi. Buna ilaveten, Türkiye'den limanlarını Güney Kıbrıs gemilerine açması ve Gümrük Birliği Uyum Protokolü'nü Kıbrıs'a da teşmil etmesi istendi. Türkiye bu eylemi, Rumların tüm adayı temsil iddiasında olan bir Kıbrıs Devleti'ni tanıma adımı olarak görmesinden dolayı reddetti.

Ne var ki, 2005 yılı 3 Ekim tarihi itibarıyla Türkiye'nin müzakereci ülke konumuna yükselmesinden hiç memnun olmayan Rumlar, Birlik nezdinde Türkiye'yi zor durumda bırakmak ve süreci sekteye uğratmak adına her fırsatı değerlendirme arayışına girdiler. En başta Ada'ya nihai çözüm getirmek için yapılan toplumlar arası görüşmeleri dinamitleyen Rumlar, maksimalist talepleri ve çözümsüzlüğe odaklanmış diplomasisiyle AB otoritelerinin de tepkisini çektiler. Öyle ki, Alman Şansölyesi Merkel bile Rumların tüm Ada'yı temsilen AB'ye tam üye yapılmasını, Birliğin en büyük hatalarından birisi olarak gördüğünü itiraf etmek durumunda kaldı. Zira diğer tartışmalı hususların yanı sıra kuzeydeki Türklerin konumu, açıklanması mümkün olmayan çok dramatik bir hal almaktaydı. AB sınırları içerisinde yer aldığı halde AB müktesebatının uygulanmadığı ve niteliği belirsiz siyasi bir *entite* durumuna düşürülen Kıbrıslı Türklere yönelik pek çok *derogasyon* hükmünün uygulanması gündeme getirildi.

AB'nin mevzuatında yer alan temel ilkelerin geçici bir surette uygulanmaması olarak tarif edilen *derogasyonlar*, Ada'da daha çok eşit egemenlik ve mülkiyet konularında uygulama alanı bulabilecekti. Rumlara karşı Kıbrıs Türklerini korumayı amaçlayan hükümleri, kuzeye geçecek Rumların sayısı, edinecekleri mal ve mülkler üzerine konulacak kısıtlar, iki kesimliliğin ve Kuzey'in egemenlik haklarının garanti altına alınmasının vazgeçilmez unsuru olarak değerlendiriliyordu. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde *Loizidou* davası benzeri Türkiye ve KKTC aleyhine binlerce yeni dava açılmasını önleyebilmek de ancak bu şekilde mümkündü. Ne var ki, bu derogasyonlar Yunanistan'ın gönülsüzlüğü ve AB'nin ilgisizliği nedeniyle AB'nin birincil hukuku haline getirilemedi.

Daha sonra Ada'da kurulan uzlaşma komisyonu ve mahkemeleri birçok davanın AİHM'e gitmeden çözümünü mümkün kıldı (İnaç ve Erdoğan

2012: 24). Ancak hızla günümüze gelindiğinde müşahede edilmektedir ki, bugünkü siyasi ve ekonomik konjonktür, 8 faslın müzakeresini bloke eden Güney Kıbrıs'ı son zamanlarda Türkiye ve Türk toplumu ile uzlaşmaya itmektedir. Zira 2009 küresel mali krizinin Yunanistan üzerinden sirayet ettiği Güney Kıbrıs, Yunanistan, Rusya ve AB'den umduğu parasal desteği bulamadı. Krizden çıkış yolunu Kıbrıs müstakil ekonomik bölgesinde yer alan doğalgaz yataklarını işletmekte bulan Kıbrıs Rum kesimi, karşısında uluslararası yatırımcıların desteği bulunan ve Rumların tek başına bu yatakları işletmesine müsaade etmeyeceğini beyan eden Türkiye'yi buldu. Aynı zamanda çıkartılacak doğalgazın sıvılaştırma ya da boru hattıyla nakledilmesinin ekonomik olmadığına ortaya çıkması, denkleme İsrail'i dâhil etti. Zira İsrail kendi münhasır bölgesinde bulunan Leviathan doğalgazı yataklarını işletmek için hem Kıbrıs ve hem de Türkiye üzerinden boru hattı inşa etmeyi teklif etti. Haliyle bu teklifin hayata geçirilebilmesi için Kıbrıs'ta nihai çözüme ulaşılması ve Türkiye-İsrail ilişkilerinin tümüyle normale dönmesi gerekmektedir. İşte bu proje, 10 yıl önce nihai çözüme ulaşmak için hiçbir zorlayıcı nedene ihtiyaç duymayan Güney Kıbrıs'ı bugün barışın bayraktarı haline getirme ihtimalini taşımaktadır. Çözüm parametrelerinin ve tarafların pozisyonların nerdeyse Annan Planı'yla aynı olduğu ve ortak bildirgenin kabul edilmesiyle yeniden başlayan Kıbrıs'ta toplumlararası görüşmelerin, çok yakında ciddi ve kalıcı bir anlaşmayla taçlandırılması hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

2. AB'İNİN ÜÇ SÜTUNU VE ONTOLOJİK PROBLEMLER

Haddi zatında Türkiye-AB müzakerelerini zora sokan ya da yavaşlatan ve yukarıda ifade edilen nedenler kadar önemli olan bir başka husus, AB'nin kendini küresel siyaset yelpazesinin hangi boyutuna yerleştiği ve konumlandığı problemidir (Delanty 2012: 89). Daha önce belirtildiği gibi, AB henüz bölgesel bir aktör olmak ya da küresel bir güç olmak konusunda nihai kararını verememiştir. AB'nin vermesi gereken bu kararı öncelikle küçük siyasi hesaplarla büyük jeopolitik ufuk arasında yapacağı tercih şekillendirecektir. Tabii ki bu kararı isabetli bir biçimde verebilmek için güçlü liderlere ihtiyaç vardır. Ne yazık ki, bugünkü AB güçlü ve muktedir liderlerden mahrumdur. Türkiye'nin üye olmasıyla birlikte AB, kronik sorunlarla yüzleşmek durumunda olan ama küresel politikaya hâkim olmak adına oldukça önemli bir bölgeye de komşu olacaktır. Aynı zamanda bu karar, ulusal egemenliği ve sınırları önemli ölçüde koruyan 'Vatanlar Avrupası' (İnaç 2014: 34) ile Birlik düzeyinde her türlü sınırların ortadan kalktığı, ortak politikaların tüm üyelerce uygulandığı, ortak bir AB kimliği etrafında bütünleşmiş, derogasyonlardan kurtulmuş ve entegrasyon sorunlarını çözmüş bir 'Vatandaşlar Avrupası' arasında yapılacak tercihle doğrudan

alakalıdır. Türkiye'nin üyelik süreci, tam da bu karar ayrımının nirengi noktasını oluşturmaktadır.

Nitekim bu anlayışlar ve arayışlar bağlamında Lizbon Anlaşması 2007'de gündeme gelmiş, 2008 yılında İrlanda referandumunda reddedilmiş, ancak bu ülkenin 2009 Haziranında referandumu yenilenmesi ve bu süreçteki pazarlıklar nihayet 2009'da anlaşmanın yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Bu anlaşmaya göre, dönem başkanlığı yerini AB Konsey başkanlığına bırakmış, ortak savunma ve dış politika bir nevi dışişleri bakanına kavuşturularak daha güçlü bir temsiliyet kazanmış, ikili çoğunluk sistemi adı verilen nüfusla temsiliyet arasında denge kurmayı sağlayan bir yapı önerilmiştir.

Ortak savunma ve dış politika alanı AGSK (Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği) oluşturulmasını zorunlu kılmış, zira dönemin ABD Başkanı Bill Clinton 1999'da güvenlik bağlamında "seperable but not seperate" olan yani ABD'nin güvenliği söz konusu olduğunda karıştığı ve maliyetini üstlendiği ama Avrupa'ya özgü güvenlik problemlerine kayıtsız kalacağı bir sistemi getirmiştir (İnaç ve Güner 2006: 45). Bu durum AB'nin Eurocorps denen 60.000 kişilik bir ordu fikrini ortaya koymasını ve dışarıya karşı ortak bir tutum sergilemesini gerektirmektedir. Özellikle 2003 ABD'nin Irak işgalinden sonra üyelerin çok farklı tutumlar sergilemesi, AB'nin ortak bir dış politika geliştiremediğini tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir. Birlik içerisinde yer alan Doğu Avrupa ve Akdeniz ülkeleri, işgale açıktan destek verirken Merkezi Avrupa olarak adlandırılan Almanya-Fransa ikilisi bu işgale şiddetle karşı çıktıklarını belirtmişlerdir. Bu durum AB'nin Kıta Avrupası, Akdeniz ülkeleri ve Transatlantik bölgesi olarak üçe ayrıldığıın işaret fişegi olarak algılanmıştır. Bu bölünme, Arap baharını algılama ve değerlendirme konusunda da tezahür etmiştir. Buna paralel olarak, Mısır'da İhvan-ı Müslimin kadrosundan kendine yer bulan ve ülkenin ilk seçilmiş Cumhurbaşkanı unvanına sahip olan Mürsi'nin askeri bir darbeye iktidardan düşürülmesi karşısında ortak bir tutum belirleyememesinde de bu bölünmenin tesiri büyüktür. Ayrıca İslami söylem ve eğilimlere sahip bir iktidarın darbeye düşürülmesi karşısında AB'nin resmi duruşu, darbeyi meşru gören bir yaklaşımı çağrıştırmaktadır.

Adalet ve içişleri konusunda en önemli başlık, Schengen vizesidir. Üye ülkelerin kaçakçılık, terör, uyuşturucu trafiği ve polisiye işbirliği konusunda çok fazla gönüllü olmamaları, tekrar ulusal sınırlara dönme temayülü taşımaları, Türkiye söz konusu olduğunda bir yandan sermayenin önündeki dolaşım engelleri önemli ölçüde kaldırılırken öte yandan işçi, iş adamı ve akademisyenlerin Avrupa çapında hareketliliğinin engellenmesi önemli problemlerdir. 2013 sonunda imzalanan Geri Kabul Anlaşması üç senelik zaman diliminde Türkiye'nin vize konusunu aşmasında önemli imkânlar sunmakla beraber, Türkiye'ye ciddi sorumluluklar da yüklemektedir.

Üzülerek müşahede edilmelidir ki, bu engeller daha çok, Avrupalıların zihinlerinde yaşamaya devam etmektedir.

Özellikle Arap Baharıyla birlikte Avrupa kıtasına göçlerin artması, göçlerle beraber Avrupalı olmayan fikirlerin de kıtaya taşındığı düşüncesi, Birlik politikalarını oldukça olumsuz etkilemektedir. Kendisini bir uygarlık projesi olarak sunan ve meşruiyetini çokkültürlük, kültürel çoğulculuk ve azınlık haklarının korunması gibi değer ve ilkeler üzerinden oluşturmaya çalışan Avrupa'da ulusalcı, ırkçı, faşist ve şiddet yanlısı aşırı sağ politikalar üst üste iktidara gelmektedirler. Bu trendin en belirgin örnekleri olarak Fransa'da Marine LePen'in Ulusal Cephesi (*Le Front National*) ve Hollanda'daki GeerWilders'in Özgürlük Partisi (*the Partij voor Vrijheid* (PVV) gösterilebilir (Berting 2012: 77-79). Temmuz 2011'de, Norveç'in Utoya adasında bulunan gençlik kampına saldırı düzenleyerek farklı ülke ve görüşten yaklaşık 80 öğrencinin ölümüne yol açan Brejvik, Avrupa'da şovenist duyguların geldiği aşamayı göstermesi bakımından çok çarpıcı bir figürdür. Daha da vahimi, Avrupa'nın geçmişteki sömürgeci politikalarının ve yakın zamanlarda Arap Baharının diktatörler lehine dönüşen yeni ivmesinin de etkisiyle kıtaya artarak devam eden göçmen akını hususunda AB'nin iyi bir sınav verememiş olmasıdır. Göçmenlerle ilgili birbiriyle çelişen farklı politikalar izlenmektedir. Örneğin Hollanda'da her farklı kolektif kimliğin tanınma talebi kabul edilmekte, kimlik farkından kaynaklanan her türlü özgürlük sağlanmaktadır.

Ne var ki bu politika olumlu neticelerin yanı sıra olumsuz sonuçlara da neden olmaktadır. Zira bu politikalar, farklı siyasi ve kültürel kimliklerin birbirini tanımaya ve yakınlaşmaya imkân vermemekte, bir kolektif kimliğe haklarının verilmesine bu kimlik kategorisi içerisinde yer alan grubun diğer gruplardan ayrışmasına ve nihayetinde toplumun baskın kültürünün ve dokusunun tamamen ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Hâlbuki AB'nin referans alması gereken çok kültürlülük, farklı kültürlerin farklılıklarını yitirmeden bir arada, yan yana ve iç içe yaşama pratiğine dayanmalıdır. Diğer pek çok AB üyesi ülke ise, göçmen kabul etmeyi oldukça zorlaştıran ve ülke içerisinde yabancılara katlanılması imkânsız şartlar sunmaktadır. Öte yandan küresel mali krizin bir yansıması olarak ekonominin kötüye gitmesiyle, dikkatler yabancılara yoğunlaştırılmakta ve ülke vatandaşları kaynak ve refah sıkıntısı yaşarken göçmenlere ve azınlıklara yeni iş alanların açılması ciddi eleştirilere tabi tutulmaktadır. Göçmenlerin büyük bir bölümünün özellikle Afrika'dan ve yakın zamanlarda Arap Baharının getirdiği iç savaşlardan ve kargaşadan kaçarak Ortadoğu ülkelerinden gelen Müslümanlardan oluşması AB'yi tedirgin etmektedir. Tüm AB üyesi ülkelerde 5 milyonu Türk, 30 milyondan fazla Müslüman nüfusun varlığı, 11 Eylül 2001 terörist saldırılarından sonra İslam'la terörü özdeş gören yanlış imajın etkisiyle büyük bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Tam da bu noktada, daha önce sözü edilen Avrupa kimliği ve Anayasası parametrelerine geri dönmek zaruridir. Daha doğrusu, geriye dönük (backward-looking) olmak yerine ileriye bakış (forward-looking) esası üzerinden kurgulanan, etnik, mezhepsel, dini ve ulusal aidiyetler yerine – tercihen- Habermas’ın ulus-ötesi Anayasal vatandaşlık nosyonu üzerinden kurgulanmış, ırkçılık (racism) ve yabancı düşmanlığı (xenophobia) patolojilerinden hareketle dışlayıcı (exclusive) olmak yerine Öteki’yle yan yana ve iç içe yaşayabilmeyi mümkün kılacak esnekliğe ve kapsayıcılığa (inclusive) sahip bir Avrupa kimliğine ve bu kimliğin hiçbir tartışma ve tereddüde mahal yermeyecek bir biçimde Anayasa’da nihai hükme bağlanmasına ihtiyaç vardır. Zira Avrupa projesinin biricik meşruiyet kaynağı olan çokkültürlük ancak bu kabil bir kimliğin inşasıyla mümkün olabilir ve farklı bir din ve inanca sahip yegâne müzakereci ülke olan Türkiye ancak bu şartların yerine getirilmesiyle AB’ye tam üye olabilir.

3. FEDERAL KONFEDERAL DİKOTOMİ EKSENİNDE PARASAL BİRLİK

Ancak 2000’li yılların başına gelindiğinde AB, entegrasyonu bir aşama daha ileriye götürüp Para Birliği’ni yürürlüğe sokmuş ve hali hazırda 17 AB üyesi ülke Avro bölgesi içerisinde kendisine yer bulmuştur (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007:34). 2009 başlarında ABD’de başlayan küresel mali kriz etkisini Avrupa’da da göstermeye başlamış, federal bir şekilde dağıtılan AB yapısal yardımlarının denetiminin yapılamaması, ulusal bütçe harcamalarının federal anlamda takip edilememesi–büyük sorun haline gelmiştir. Yapısal uyum fonları ve bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesi için ayrılan fonlar bürokratların yolsuzluğu neticesinde gereksiz yere harcanmıştır. İzlanda başta olmak üzere İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İtalya bu krizden had safhada etkilenmişlerdir. Ancak tedbir olarak bu ülkelerdeki hükümetler, AB tarafından yerlerini sessiz sedasız teknokrat hükümetlere bırakmaya zorlanmışlardır.

Ayrıca bazı ülkelerin Avro bölgesinden (Euro-zone) çıkarılması ve bazı ülkelerde pahalılığı artırdığına inandığı Avro’yu bırakarak kendi ulusal para birimlerine dönme arzusu söz konusudur. 2011 Aralık ayında yapılan ve Almanya ve Fransa’nın başını çektiği Zirve Toplantısında 26 üye ülke AB çapında ortak bir bütçenin hazırlanmasını kabul etmiş, ama İngiltere bu metne imza atmayarak mali açıdan kendisini Birliğin dışına itmiştir. 2012 Ocak ayı içerisinde uluslararası kredilendirme kuruluşları, içerisinde Fransa’nın da bulunduğu 6 AB üyesi ülkenin kredi derecesini düşürmüştür. Öte yandan küresel sermayenin yönü ve akışı büyük ölçüde Asya-Pasifik ülkelerine kaymakta ve enerji fakiri bir bölge olan AB, ekonomik liderliğini hızla yitirmektedir.

4. SONUÇ: TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİNE DAİR BİR ANALİZ VE ÖNERİLER

1959 yılında temelleri atılan, Ekim 2005'te başlatılan müzakerelerle yeni bir ivme kazanan Türkiye-AB ilişkileri çalışmanın başından beri ortaya konulmaya çalışılan farklı sosyo-politik ve siyasi faktörlerle zaman zaman duraklamış ve çok sınırlı dönemlerde ise baş döndürücü bir hızla ilerleme kaydetmiştir. Özellikle adaylığın resmîyet kazandığı 1999 yılından itibaren yayımlanan İlerleme Raporları (*Progress Reports*) çerçevesinde Türkiye'nin çok büyük değişim ve dönüşümler yaşadığı söylenebilir. Ekonomik açıdan; kayıt dışı ekonomi önemli ölçüde engellenmiş, doğrudan yabancı yatırımı mümkün kılacak yasal çerçeve iyileştirilmiş, açık pazar ekonomisi işler hale getirilmiş, faiz ve enflasyonu kontrol altında tutacak yapısal reformlar yapılmış ve bölgeler arası eşitsizliği azaltacak tedbirler alınmıştır. Din ve ifade özgürlükleri başta olmak üzere temel özgürlükler alanında ciddi iyileştirmeler yapılmış, sivil-asker ilişkilerini normalleştirmek adına MGK'nın yapısında değişimler hayata geçirilmiş, AIHM kararlarının uygulanması başta olmak üzere hukukun üstünlüğü prensibine bağlı kalınarak azınlık hakları kategorisinde tadat edilebilecek gayr-i Müslimlere mülk edinme hakkı, vakıfların iadesi, kültürel hakların korunması gibi konular Avrupa Sosyal Şartı'nda getirilen değişimleri içeren 14 numaralı Protokol'ün imzalanmasıyla garanti altına alınmıştır. İşkenceye sıfır tolerans politikası bağlamında hapisaneler ıslah edilmiş, kadın ve çocuk haklarının korunması yönünde önemli adımlar atılmış ve cinsiyete dayalı ayrımcılık ve kötü muameleyle mücadeleyle bağlı kalınmıştır.

Tüm bunlar göstermektedir ki, adaylık ve müzakere sürecinde dışsal bir değişim faktörü olarak AB, Türkiye'nin kendi iç dinamikleriyle gerçekleştiremeyeceği reformları pratiğe aktarmasında bir referans çerçevesi işlevi görmüştür. Bir devlet politikası haline dönüşen üyelik süreci, AB ile entegrasyondan rahatsız olan yerleşik siyasi düzene mensup kesimlerin muhalefetini zayıflatırken özgürlük ve demokrasi özlemi içerisinde olan farklı sosyo-politik kimliklerin elini güçlendirmiş, dinamik ve reformist politika taleplerine meşruiyet kazandırmıştır. Bu bakımdan, AB ile müzakere sürecinin AB'ye üye olmaktan daha büyük bir mana ve ehemmiyet kesp ettiği ifade edilebilir. Zira Türkiye açısından AB, siyasi istikrarı, demokrasinin kurumsallaşmasını, sivilleşmenin teminat altına alınmasını ve gelecek perspektifinin belirginleşmesini ifade etmektedir. AB müktesebatının getirdiği açıklık, şeffaflık ve siyaseten hesap sorulabilirlik ilkeleri yolsuzlukla mücadele başta olmak üzere yönetici-yönetilen ilişkilerini sağlam ve güvenilir bir zemine oturtma potansiyeli taşımaktadır.

Bugün gelinen noktada yaklaşık üç yıldır fiilen askıda olan ilişkiler, 22 numaralı “Bölgesel Politikalar ve Yapısal Araçların Koordinasyonu” başlıklı müzakere faslının açılmasıyla kaldığı yerden devam etme yönelimi kazanmıştır. Kıbrıs sorununu müktesebat harici ve yapay bir siyasi unsur olarak dışarıda tutulursa, ilişkilerde sekte ve inkıtaa sebep olarak görülen Türkiye’nin büyüklüğü ve müzakere yöntemindeki çifte standartların medeniyet algısının ürettiği kimlik ve oluşturduğu imajla doğrudan ilişkili olduğu aşikârdır.

Bu bakımdan Türkiye’nin dini ve etnik farklılığı, sahip olduğu tarihsel tecrübe, Avrupa’da yaşayan Türklerin yaşadığı uyum problemleri, devasa nüfusuyla orantılı olmayan ekonomisi, istihdam ve eğitim problemleri, Avrupa’da artan ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi, var olan ilişkileri gelecekte de tehdit edecek parametreleri oluşturmaktadır. Türkiye’nin demografik ve coğrafi özellikleriyle hazmedilmesi güç bir ülke oluşu ve nüfusu oranında temsiliyet imkânı kazanmasıyla AB’nin bütünü üzerinde tesir yaratabileceği kaygısı ve tüm bunların üzerinde AB’nin yaşadığı genişleme yorgunluğu, ekonomik krizin tetiklediği sosyal ve siyasi korkuların dayattığı korumacı eğilimler ve konjonktürel yaklaşımlar da bu olumsuz algılara ilave edilebilir.

Yapısal ve kurumsal problemlerini çözmede ve ekonomik krizi aşmada henüz kayda değer bir başarı kaydedemeyen AB; demokrasi kısıtı, haklarının aidiyet problemleri, ortak bir Avrupa kimliği ve Anayasa konusunda uzlaşmaya ulaşamaması, göçmenlerin Kıtaya getirdiği farklı kültürlerin meydan okumasıyla kendi kültürünü kaybetme korkusu, ortak bir dış politika geliştirememesi, genişleme sürecini hazmedememesi ve üyeler arasında eşitsizlik yaratan çok viteslilik gibi sorunlarla yüzleşmektedir. Nitekim bu algıların bir neticesi olarak AB, seçici bir politika izleyerek, üyelik sürecinde önceliği Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleriyle birlikte Balkanlara vermiştir. Öte yandan Türkiye’de müzakere sürecinin yarattığı yorgunluk göze çarpmaktadır. Türk kamuoyu AB’ye karşı müzakere sürecinin başladığı dönemde var olan yoğun ilgisini dramatik bir biçimde kaybetmiş, tam üye olma ümidini önemli ölçüde yitirmiş ve bazı AB üye ülkeleri tarafından sorumsuzca ortaya konulan imtiyazlı ortaklık gibi tekliflerden öfke duyar hale gelmiştir.

Tüm bu karşılıklı korku, tereddüt ve kaygılara rağmen ve uzun bir aradan sonra müzakerelerin yeniden başlaması, her iki tarafın birbirini nihai anlamda kaybetmekten korkmasıyla ve kaybetme riskini göze alamamasıyla açıklanabilir. Zira bu ilişkilerin ebediyen nihayete ermesi durumunda, bölgesinde önemli bir güç haline dönüşen Türkiye, imparatorluk geleneğine sahip olması ve kendisine farklı imkân ve tercihler sunan eşsiz coğrafi konumuyla değişik yönelimler içine girebilme ihtimali taşımaktadır. Aynı zamanda AB’nin, önemli bir ekonomik ortak olarak gördüğü ve özellikle

yakın zamanda Kıbrıs'ta ve Kuzey Irak'ta yaşanan yeni gelişmelere bağlı olarak Avrupa'ya alternatif enerji koridorları açabilme potansiyeline sahip büyük bir ülkeyi kendi yörüngesinin ve etki alanının dışına terk etme lüksü yoktur. Benzer bir biçimde Türkiye, üstün yeteneklere ve tecrübeye sahip askeri gücüyle AB'nin zaaf içinde bulunduğu ortak savunma ve dış politika alanına katkı sağlayabilecek, iki kutuplu dünyanın son bulmasıyla yeniden inşası gündeme gelen güvenlik mimarisinde dengeleri değiştirebilecek ve AB'yi bölgesel bir güç olmaktan çıkartarak küresel bir aktör haline dönüştürebilecek yegâne ülkedir. Öte yandan Türkiye, AB'yi ülkesinde siyasi istikrarın korunması, yapısal ve kurumsal problemlerinin modernleşerek reformize edilmesi, demokrasi ve sivilleşmenin kurumsallaşması, evrensel değer, standart ve normların içselleştirilmesi ve ekonomik refahın geniş kitlelere adilce dağıtılması konularında bir çıpa ve referans çerçevesi olarak görmektedir.

Sonuç itibarıyla Türkiye-AB ilişkilerinin gelecek perspektifini tehdit altına sokan ve her iki tarafı ilişkileri ilerletme konusunda tereddüde sevk eden en önemli parametrenin kimlik sorunu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan imaj ve algı problemleri olduğu anlaşılmaktadır. Yazılı olmayan ama en önemli müzakere başlığı niteliğini taşıyan kimlik problemlerinin aşılması durumunda müzakere süreci sağlıklı bir zemine oturtulmuş olacak, bu ilişkiler gerçek gündemi, teknik boyutları ve objektif unsurlarıyla ele alınabilir hale gelecektir. Kimlik problemlerinin çözebilmenin en önemli yolu ise, güçlü bir algı yönetiminden geçmektedir.

Türkiye'nin tam üyeliği hakkında nihai kararı verecek olan Avrupa kamuoyunu olumlu yönde etkilemek ve Türk kamuoyunun her türlü ön yargıdan uzak bir biçimde AB ilgisini sürdürmek bu sürecin selameti açısından hayati bir önemi haizdir. Bu bağlamda çok dinamik ve değişken bir nitelik taşıyan Avrupa ve Türk kimlikleri kısa periyotlarla ölçülmeli, Avrupa'da imaj oluşturan kurumlarla güçlü bir diyalog içerisine girilmeli, kamuoyunu şekillendiren vasıtalarla azami ölçüde istifade edilerek her iki kimlik arasında güçlü korelasyonlar kurulmalı, bu meyanda an itibarıyla Avrupa'ya girmiş olan Avrupa'da yaşayan ve nüfusu beş milyonu bulan Türk diasporası örgütlenilerek geleceği şekillendirecek olan ortak kimliğe, medeniyete, kültüre ve güncel dış siyasete dair Türk tezlerinin anlatılması, karşılıklı ön yargıların kırılması, yeni ekonomik sinerji odaklarının oluşturulması sayesinde ilişkilerin daha sağlam ve somut işbirliği alanlarına sevk edilmesi elzem öncelikler arasında yer almaktadır. Zira sosyolojik bağlamdan kopuk ve tarihsel gerçeklikten bağımsız bir ilişkinin sürdürülmesi muhaldir.

1 Kasım 2015 seçimlerinin akabinde Suriye'de göçmen akımının neden olduğu güvenlik problemleri, ekonomik kriz ve terörle mücadele gibi nedenlerle Avrupa Birliği, Türkiye'nin önemini önemli ölçüde kavramıştır. Bu bağlamda Türkiye'yi ziyaret eden Alman Şansölyesi Angela Merkel, Güney

Kıbrıs'ın veto ettiği beş faslın açılacağını deklare etmiştir. Nitekim Nisan-Mayıs 2016 tarihlerinde Kıbrıs'ta çift bölge ve iki toplumlu bir devlet modelinde uzlaşmaya varılması beklenmektedir. Bu gelişmeler binaen 2016 içerisinde Geri kabul Anlamasına mukabil Türk vatandaşlarına uygulanan Schengen vizesinin kaldırılması beklenmektedir. Böylelikle Türkiye-Avrupa Birliği arasında üç yıldır süren inkıtanın çok büyük bir ivmeyle geri kazanılacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Inac H. and F. Ünal, Turkish Identity and EU Integration Issue of Turkey within the Recent Developments, Dumlupınar University Journal of Social Sciences, Number 41, July 2014, pp.221-225
- İnaç H. ve S. Erdoğan, "The Historical Dynamics of Modernizm: A Critical Perspective, 3rd International Symposium on Sustainable Development, May 31-01 June 2012, Sarajevo- Bosnia-Hersegovina
- Inac H., "Federal Solutions to the Deficits of EU within the Context of German Federalism", Ozean Journal of Social Sciences, Volume 2, Issue 1, 1-12 (2009)
- İnaç, H. (ÇeviriveEditöryel), M. Cıngı, AB'ninDemokratikEksiklikleri, Alfa AktüelYayınları, 2007.
- İnaç, H. (Çevirmen), G. Delanty, Avrupa'nınİcadı, AdresYayınları, Ankara, 2004.
- İnaç, H. ve Ü. Güner, "AB'nin Kurumsal Kısıtları bağlamında Zayıf Parlamento Argümanının Sosyo-politikAnalizi", Joepolitik, Yıl: 6 Sayı: 37, 89-99 (2007).
- İnaç, H. ve Ü. Güner, "The Socio-political Analysis of EU's Institutional Deficits within the Extent of Democratic Governance", Perception: Journal of International Affairs: Vol. XI, No.2, Summer 2006
- İnaç, H., "Rethinking Democracy and Governance in the EU", Journal of Academic Studies: Vol. 9, No. 32, 1-31, Febrary- April 2007
- İnaç, H., (Çeviri), A. EmreÇakır, Fifty Years of EU-Turkey Relations [AB-Türkiyeilişkilerinin 50 Yılı], BigbangYayınları, 2015.
- İnaç, H., (Çevirmen), Jan Berting, Avrupa: Miras, Meydan Okuma, Vaat, MKM Yayınları, Bursa, 2010
- İnaç, H., (Çevirmen), Jan Berting, ŞeytanÜçgeni: Kimlik, Kültür, EtnikTopluluk, MKM Yayınları, Bursa, Kasım 2012
- İnaç, H., "Avrupa Birliği Entegrasyonu SürecindeTürkiye'nin KimlikProblemleri", Doğu-BatıYıl: 6 Sayı: 23, 185-209 (2003).

- İnaç, H., “Çağımızın Toplumsal Algısını Temsil Eden Parametrelerden 'Kimlik', 'Kültür' ve 'Uygarlık' Kavramlarının Sosyo-Politik Analizi”, İslam Medeniyeti Araştırma Dergisi (İMAD), Cilt:1, sayı:1, ss. 35-57 (Aralık 2014).
- İnaç, H., “Identity Problems of Turkey during the European Union Integration Process,” Journal of Economic and Social Research, 6 (2), 33-62 (2004).
- İnaç, H., “Kimlik Sorunsalı Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye: AB Entegrasyonu Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemlerine Siyasal Yaklaşımlar” in Uluslararası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri, ed. N. Doğan ve M. Nakip, 211-231, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.
- İnaç, H., “Rethinking Democracy and Governance in the EU”, Journal of Academic Studies: Vol. 9, No. 32, 1-31, February- April 2007
- İnaç, H., AB'ye Entegrasyon Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri, MKM Kitabevi, Bursa, 2010.
- Mehmet YIĞIT, Hüsamettin İNAÇ ve Ümit GÜNER, “Genişleme, Mali Yardım Ve Ekonomik Büyüme Perspektiflerinden AB'nin İlk Dört Genişlemesinin Analizi”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, 2007(81-96)

